

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน
บ้านหนองมะค่า จังหวัดตาก
ชื่อและนามสกุล นายสุนทร สุทชนะ
แขนงวิชา บริหารรัฐกิจ
สาขาวิชา วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ปภาวดี มนตรีวัต

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระได้ให้ความเห็นชอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ
ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ปภาวดี มนตรีวัต)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ จุ้ยโต)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา ประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ อนุมัติให้รับการศึกษา
ค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ ประเสริฐศรี)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

วันที่ ๑๔ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

ชื่อการศึกษา **ค้นคว้าอิสระ** การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน
บ้านหนองมะค่า จังหวัดตาก

ผู้ศึกษา นายสุนทร สุทระนะ **ปริญญา** รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ปภาวดี มนตรีวัต **ปีการศึกษา** 2550

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ(1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน (2) ศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน (3) ศึกษาแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างได้แก่หัวหน้าครอบครัวหรือผู้แทนหัวหน้าครอบครัวจำนวน 125 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า (1) ประชาชนบ้านหนองมะค่า ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย (2) ลักษณะการมีส่วนร่วมการจัดการป่าชุมชนโดยรวมพบว่าประชาชนร่วมดำเนินการสูงสุด และร่วมรับผลประโยชน์ต่ำสุด (3) ข้อเสนอแนะแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ควรมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เกี่ยวกับป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดให้ประชาชนเข้ารับการอบรม เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน จัดฝึกอบรมการทำงานเป็นทีมให้กับคณะกรรมการป่าชุมชน และสำรวจหากำลังผลิตพืชผลของป่าเพื่ออนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ได้

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดการป่าชุมชน จังหวัดตาก

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของผู้มีพระคุณหลายท่าน จึงขอแสดงกิตติกรรมประกาศดังนี้

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ปภาวดี มนตรีวัต ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง และเร่งรัดให้งานค้นคว้าอิสระสำเร็จ รวมทั้ง คณาจารย์ในสาขาวิทยาการจัดการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันมีคุณูปการนับตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาจนกระทั่งศึกษาสำเร็จ

สุดท้าย ขอขอบพระคุณมารดา ภรรยา และลูกๆ ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจในการศึกษาค้นคว้าด้วยดีตลอดมา

สุนทร สุทชนะ

พฤษภาคม 2551

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การศึกษา	2
กรอบแนวคิดการศึกษา	3
ขอบเขตการศึกษา	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ	6
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	9
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน	14
ป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	27
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	27
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	27
การเก็บรวบรวมข้อมูล	29
การวิเคราะห์ข้อมูล	29
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	30
ข้อมูลทั่วไปของการศึกษา	30
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน	39
ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	44
ข้อเสนอแนะ	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	47
สรุปการวิจัย	47
อภิปรายผล	51
ข้อเสนอแนะ	53
บรรณานุกรม	54
ภาคผนวก	57
ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	58
ข แบบสอบถาม	60
ค การคิดสถิติวิเคราะห์	66
ง ตารางแสดงผลการพิจารณาระดับความสอดคล้องระหว่างข้อความที่ต้องการทราบ	68
ประวัติผู้ศึกษา	70

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปด้านเพศ	30
ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทั่วไปด้านอายุ	31
ตารางที่ 4.3 ข้อมูลทั่วไปด้านสถานภาพของครอบครัว	31
ตารางที่ 4.4 ข้อมูลทั่วไปด้านระดับการศึกษา	32
ตารางที่ 4.5 ข้อมูลทั่วไปด้านอาชีพ	33
ตารางที่ 4.6 ข้อมูลทั่วไปด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน	34
ตารางที่ 4.7 ข้อมูลทั่วไปด้านเคศจ้างตำแหน่งทางสังคม	35
ตารางที่ 4.8 ข้อมูลทั่วไปด้านดำรงตำแหน่งในสังคม	36
ตารางที่ 4.9 ข้อมูลทั่วไปด้านการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน	37
ตารางที่ 4.10 ข้อมูลทั่วไปด้านความเข้าใจในข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน	38
ตารางที่ 4.11 ภาพรวมระดับการมีส่วนร่วม	39
ตารางที่ 4.12 การร่วมวางแผนการจัดการป่าชุมชน	40
ตารางที่ 4.13 การร่วมดำเนินการจัดการป่าชุมชน	41
ตารางที่ 4.14 การร่วมติดตามประเมินผล	42
ตารางที่ 4.15 การร่วมรับผลประโยชน์	43
ตารางที่ 4.16 ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	44

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า จังหวัดตาก	3

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาการพัฒนาประเทศและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เป็นวัตถุดิบเพื่อการผลิตจำนวนมากโดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกใช้เกินกว่าศักยภาพ มีการบุกรุกแผ้วถางเปลี่ยนพื้นที่ป่าไม้เป็นที่ดินเกษตรกรรม ทำให้สูญเสียป่าไม้อย่างถาวรเกิดผลกระทบต่อสถานะแวดล้อมโดยรวม เช่น ดินถล่ม น้ำท่วมฉับพลัน ตลอดจนภัยแล้ง ทรัพยากรอื่น ๆ เช่น ทำให้ขาดแคลนน้ำ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้ราษฎรในชนบท ที่พึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้และมีอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม ทำการเกษตรไม่ได้ผล คุณภาพชีวิตที่ตกต่ำและไม่มีผลทำให้สังคมมีปัญหา สาเหตุจากการบุกรุกป่าเพิ่มมากขึ้น ยิ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ปฏิบัติงานด้านการป่าไม้กับราษฎรที่ต้องอาศัยทรัพยากรป่าไม้ในการยังชีพอย่างรุนแรงและบ่อยครั้ง จนสังคมขาดความสงบสุข

ปัญหาดังกล่าวข้างต้น กัดค้นให้ต้องมีการแก้ไขโดยเร่งด่วน ประกอบกับการพัฒนาทางการเมืองทำให้เกิดแนวคิดใหม่ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของการมีส่วนร่วม หรือ “แนวทางประชารัฐ” ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการจากเดิมที่ให้รัฐมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียงฝ่ายเดียวเป็นการกระจายอำนาจ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม เช่น ให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการบริหารส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการคุ้มครองดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ รวมทั้งรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2550 ก็ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ตามมาตรา 85 (4) โดยให้จัดทำแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล ประกอบกับนโยบายป่าไม้แห่งชาติที่กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เน้นให้เกิดการประสานงานและเอื้อประโยชน์ระหว่างป่าไม้กับทรัพยากรอื่น รวมทั้งดำเนินการเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนและราษฎรในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาป่าไม้ (กรมป่าไม้, 2536)

รูปแบบการจัดการป่าไม้ภายใต้กฎหมายโดยการมีส่วนร่วมของราษฎรในชุมชนจึงเป็นที่มาของคำว่า “ป่าชุมชน ”

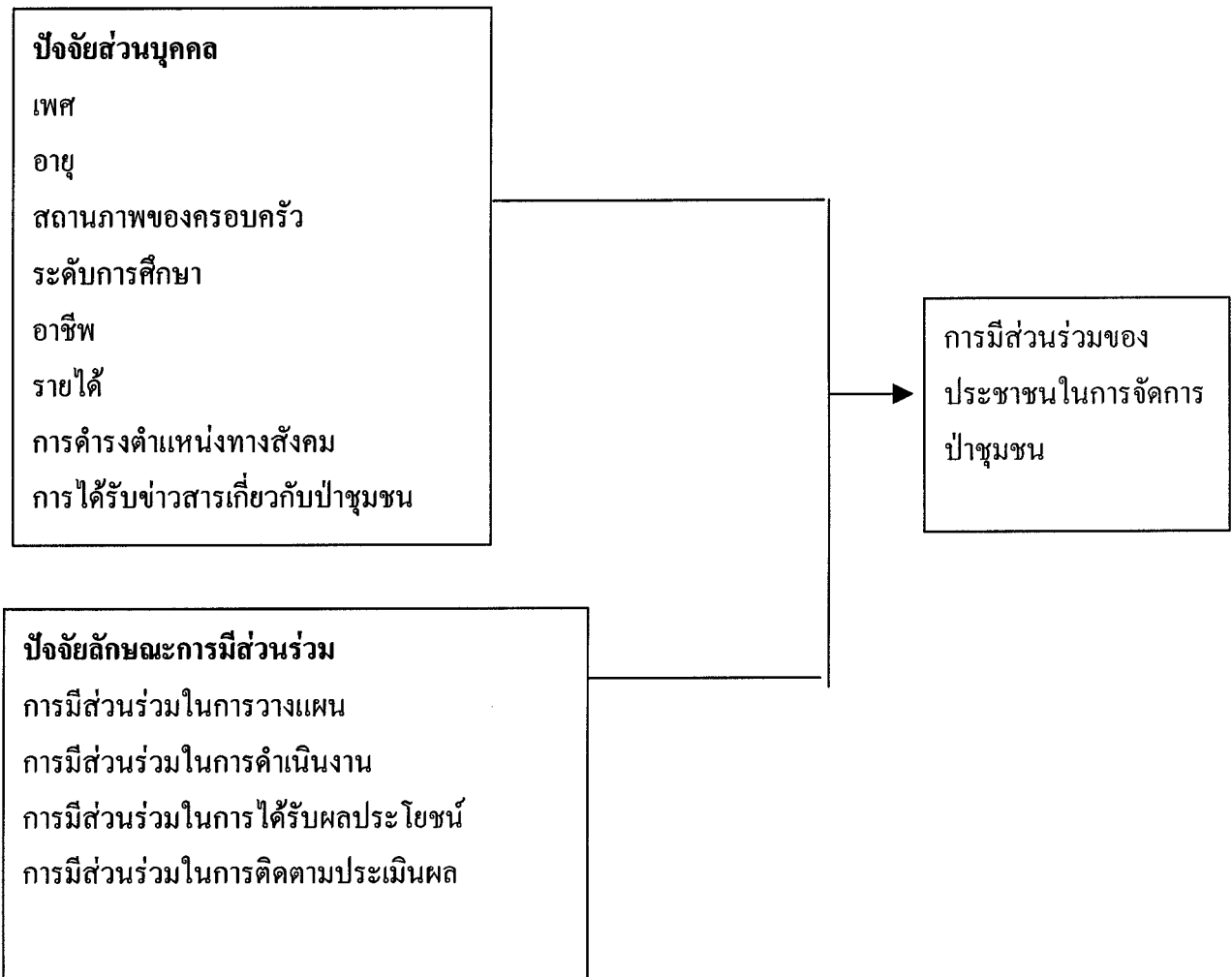
ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการจัดการใช้ทรัพยากรป่าไม้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน โดยเฉพาะในด้านการร่วมวางแผน การร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมติดตามประเมินผล เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนของบ้านหนองมะค่า อำเภอมือเมือง จังหวัดตาก

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน บ้านหนองมะค่า ตำบลโป่งแดง อำเภอมือเมือง จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน บ้านหนองมะค่า ตำบลโป่งแดง อำเภอมือเมือง จังหวัดตาก
3. เพื่อศึกษาแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า ตำบลโป่งแดง อำเภอมือเมือง จังหวัดตาก

3. กรอบแนวคิดการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตการศึกษา

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน โดยเฉพาะในด้าน การวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล

4.2 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชากรบ้านหนองมะค่า หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก

4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาที่ชุมชนบ้านหนองมะค่า หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก

4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง เดือน กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2551

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการการดำเนินโครงการที่มีผลต่อประชาชนในทุกขั้นตอนตั้งแต่ การวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์และการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการประชุมวางแผน แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และจัดทำแผนการจัดการป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมเตรียมพื้นที่ ปกป้อง ปกป้องป่า และลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า

การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล หมายถึง ร่วมประชุมประเมินผล เสนอแนะความคิดเห็น ติดตามผลการปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหา อุปสรรคในกิจกรรมป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรป่าไม้และผลผลิตจากป่าชุมชน

ประชาชน หมายถึงบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนที่อาศัยอยู่ในบ้านหนองมะค่า ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก

ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าของรัฐ ซึ่งประชาชนในบ้านหนองมะค่า หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ได้ร่วมกันอนุรักษ์ ปกป้องสร้างและควบคุม ดูแล บำรุง รักษา ป้องกันและปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ความต้องการของชุมชน

การจัดการป่าชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในป่าชุมชน บ้านหนองมะค่า หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ในการอนุรักษ์ ปกป้องฟื้นฟู ควบคุม ดูแล บำรุง รักษา ป้องกันปรับปรุงพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากป่า

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำข้อมูลผลการศึกษาไปใช้ปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เสนอต่อเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ได้ข้อมูลด้านความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยประชาสัมพันธ์การให้ข่าวสารความรู้ และประโยชน์ของป่าชุมชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง
4. เป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน บ้านหนองมะค่า หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน
4. ป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

1.1 ความหมาย ได้มีผู้ให้ความหมายนโยบายสาธารณะไว้หลากหลายดังนี้

เสน่ห์ จุ้ยโต (2549: 8) ได้สรุปความหมายนโยบายสาธารณะว่าเป็นแนวทางการตัดสินใจที่รัฐบาลเลือกกระทำหรือไม่กระทำของรัฐบาลทุกระดับของประเทศหนึ่งเพื่อชี้้นำการกระทำที่ต้องการให้เกิดผลอย่างแท้จริง โดยการกำหนดเป็นชุดสำเร็จรูป ของแผนงานและโครงการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผลในอันที่จะบรรลุเป้าหมายของสังคมที่กำหนดไว้

ธอมัส อา ดาย อ้างในเสน่ห์ จุ้ยโต (2549: 4) ได้ให้ความหมายของนโยบายสาธารณะคือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำหรือไม่กระทำ ครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตร และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาส เช่น การควบคุมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมและความพยายามในการขจัดความขัดแย้งกับสังคมอื่น เป็นต้น และมีวัตถุประสงค์ให้กิจกรรมรัฐบาลเลือกจะกระทำบรรลุเป้าหมายด้วยดีในการให้บริการแก่สมาชิกในสังคม

ไอรา ชาแกนสกี อ้างในกุลธน ธนาพงศธร (2548: 5) ได้อธิบายว่า นโยบาย
 สาธารณะ คือ กิจกรรมต่างๆที่รัฐบาลกระทำ ซึ่งครอบคลุมถึงเรื่องราวต่างๆดังนี้

1. ขอบข่ายของบริการสาธารณะต่าง ๆ เช่น การศึกษาสวัสดิการ ทางหลวงแผ่นดิน เป็นต้น
2. กฎข้อบังคับในกิจกรรมของบุคคลและหน่วยงานต่างๆ เช่น กฎข้อบังคับของ ตำรวจของทหาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เป็นต้น
3. การเฉลิมฉลองในโอกาสและเทศกาลที่เป็นสัญลักษณ์ของประเทศ เช่น วันชาติ วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น
4. การควบคุมกระบวนการกำหนดนโยบายหรือการกระทำการเมืองอื่น ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงวิธีการเสนอร่างกฎหมายต่อรัฐสภา การกำหนดเงินค่าสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งต่างๆ การป้องกันและปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้น

เดวิด อีสตัน อ้างในกุลธน ธนาพงศธร(2548: 6)ได้อธิบาย นโยบาย
 สาธารณะไว้ว่าหมายถึง การแจกแจงคุณค่าต่างๆโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเพื่อสังคมเป็นส่วนรวม และเนื่องจากในประเทศใดก็ตามองค์กรที่จะมีและใช้อำนาจในการแจกแจงคุณค่าต่างๆได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายและมีผลกระทบต่อบุคคลทุกคนในประเทศนั้นได้ก็คือรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆของรัฐบาลเท่านั้นนอกจากนี้การดำเนินงานทุกอย่างของรัฐบาลหนึ่งๆไม่ว่าจะเป็นการเลือกการกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำก็ตามย่อมก่อให้เกิดผลต่อการแจกแจงคุณค่าต่างๆของสังคมนั้นๆนั่นเอง

กุลธน ธนาพงศธร (2540:568-569) ได้อธิบายนโยบายสาธารณะโดย
 สันเคราะห์ความหมายของนักวิชาการไว้เป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มความหมายแรก นโยบายสาธารณะเป็นกิจกรรมหรือการกระทำของรัฐบาล
 ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในลักษณะใดหรือเป็นรัฐบาลในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ก็ถือว่าเป็น
 นโยบายทั้งสิ้น เป็นการมุ่งเน้นกิจกรรมหรือการกระทำของรัฐบาลเป็นสำคัญ

กลุ่มความหมายที่สอง เป็นแนวทางการตัดสินใจของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่สังคมจะกระทำหรือห้ามมิให้กระทำ เป็นการตัดสินใจที่กำหนดแนวทางกว้าง ๆ เพื่อนำเอาไปเป็นวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องและสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

กลุ่มความหมายที่สาม เป็นแนวทางหรือหนทางในการกระทำของรัฐบาลที่เรียกว่า มีมรรควิธี (Means) ที่จะก่อให้เกิดการกระทำขึ้น เช่น แผน แผนงานและโครงการที่กำหนดขึ้น อันประกอบด้วยเป้าหมายปลายทางคุณค่าและการปฏิบัติต่าง ๆ

1.2 ลักษณะสำคัญของนโยบายสาธารณะ

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2543: 21-22) ได้นิยามลักษณะสำคัญของนโยบายสาธารณะ ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ
2. เป็นการใช้อำนาจของรัฐในการจัดสรรกิจกรรมเพื่อตอบสนองค่านิยมของสังคม
3. ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ได้แก่ ผู้นำทางการเมือง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ พรรคการเมือง สถาบันราชการ ข้าราชการ และประมุขของประเทศ
4. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องเป็นชุดของการกระทำที่มีแบบแผน ระบบและกระบวนการอย่างชัดเจน เป็นการกระทำที่มีการสานต่ออย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
5. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำ ต้องมีเป้าหมายวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจำนวนมาก
6. เป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำให้ปรากฏจริง มิใช่เป็นเพียงการแสดงเจตนารมณ์หรือความตั้งใจที่จะกระทำด้วยคำพูดเท่านั้น
7. เป็นกิจกรรมที่เลือกกระทำ ต้องมีผลลัพธ์ในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของสังคม ทั้งปัญหาความขัดแย้งหรือความร่วมมือของประชาชน
8. เป็นการตัดสินใจที่จะกระทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนจำนวนมาก มิใช่การตัดสินใจเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคล และเป็นชุดของการตัดสินใจที่เป็นระบบ มิใช่การตัดสินใจแบบเอกเทศ
9. เป็นการเลือกทางเลือกที่จะกระทำโดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

10. การต่อรอง หรือเป็นกิจกรรมที่เกิดจากประนีประนอมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

11. เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งกิจกรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ

12. เป็นกิจกรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย

13. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่กระทำ หรือไม่กระทำอาจก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางบวกและลบต่อสังคม

จากแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะสรุปได้ว่านโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่รัฐบาลเลือกกระทำหรือไม่กระทำทุกระดับ โดยมีแบบแผน ระบบ และกระบวนการ เพื่อให้กิจกรรมที่กระทำบรรลุเป้าหมายและอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในสังคม

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ยิวคณ์ วุฒิเมธิ (2526:20) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน และขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้น สามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527:183-185, 194) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มชนซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

ปกรณัม ปรียากร (2530:1-8) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งกระทำได้ 4 ลักษณะ คือ

1. เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าอะไรคือความจำเป็นขั้นพื้นฐานชุมชน
2. เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆเพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน
3. เป็นผู้ที่มีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและการบริการให้สมบูรณ์ขึ้น
4. เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจและเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการ

พัฒนาอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นทั้งแนวทางและจุดหมายปลายทางโดยตัวของมันเองในแง่ที่ว่า ประชาชนทุกคนต่างมีจิตปรารถนา และเกิดความรู้สึกพึงพอใจอย่างลึกกล้า ในการที่เข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติงานที่เกื้อหนุนต่อการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของตนเอง

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2543: 17-25) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนซึ่งประกอบไปด้วยบุคคล กลุ่ม และองค์กร มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการป่าและทรัพยากร อาทิการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความเห็นและชี้ประเด็นปัญหา การตัดสินใจกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดการ การได้รับประโยชน์ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ การติดตามประเมินผลและการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

2.2 ลักษณะ ขั้นตอน และระดับการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527: 6-7) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ดังนี้ คือ ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงตลอดจนความต้องการของชุมชน คิดและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสรรสร้างสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน วางนโยบายหรือวางแผนหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อขจัดและแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

ชนตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงาน พัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเอง ปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย ควบคุม ติดตาม ประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำได้โดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

สุวรรณี คงทอง (2536: บทคัดย่อ) ได้สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มจากการร่วมประชุมวางแผนดำเนินการและตัดสินใจในโครงการปฏิบัติตามแผนด้วยการลงมือกระทำ แบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนา ประเมินผลงานที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2532: 102-115) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนซึ่งจะมีทุกขั้นตอนดังนี้คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัด
2. การมีส่วนร่วมในการลงมือทำ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2543:17-25) ได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมไว้ว่า ในทางวิชาการสามารถแบ่งแยกการมีส่วนร่วมได้หลายระดับ ตามความหนักเบาของการเกี่ยวข้อง อาทิ

1. แบบการจัดการคนให้เข้าร่วม ผู้เข้าร่วมคัดเลือกจากตัวแทนของประชาชน ไม่ได้เลือกตั้ง และไม่มีอำนาจอะไร
2. แบบตอบสนองหรือค่อยเป็นค่อยไป ผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลางบอกว่าจะต้องทำอะไรไม่มีการสะท้อนความเห็นจากประชาชน
3. แบบขอคำปรึกษาหารือ ปรึกษาหรือตอบคำถามชี้แจงรายละเอียดสิ่งที่จะต้องร่วม องค์การภายนอกเป็นผู้ระบุปัญหาและกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและควบคุมการวิเคราะห์ข้อมูล โดยไม่ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชน

4. แบบร่วมตามหน้าที่หรือภารกิจที่กำหนดให้ ใช้วิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการ ประชาชนอาจมีส่วนร่วมโดยรวมเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยศึกษาวิเคราะห์ปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว ประชาชนอาจเข้าร่วมอย่างแข็งขัน ร่วมตัดสินใจ แต่คำตอบหลักสุดท้ายมักกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยหน่วยงานภายนอก

6. แบบแข็งขัน ร่วมในการวิเคราะห์และพัฒนาแผนปฏิบัติการและศักยภาพของกลุ่มองค์กรท้องถิ่น โดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้วิธีการที่หลากหลายจากหลายสาขา

7. แบบสมัครใจทำเอง ประชาชนเป็นผู้คิดริเริ่มอย่างอิสระ ประชาชนอาจติดต่อประสานหน่วยงาน ภายนอกมาช่วยแนะนำโดยยังสามารถควบคุมการจัดการและใช้ทรัพยากรได้ทั้ง 6 ระดับมีตั้งแต่ระดับต้น (ระดับ 1) ที่เข้าไปเตรียมการ หรือจัดการอย่างเข้ม เพื่อกระตุ้นให้คนเข้ามามีส่วนร่วมจนถึงระดับสุดยอด (ระดับ 6) คือ แบบสมัครใจ ประชาชนรับรู้ ตระหนักและเคลื่อนไหวผลักดันให้ร่วมงานกันเองโดยปราศจาก การจัดตั้งใด

ชินรัตน์ สมสืบ (2548:260-261) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเฉยเมย (Passive participation) ประชาชนมีส่วนร่วมโดยถูกบอกเล่าว่ามีอะไรเกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้น การประกาศต่างๆของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายจัดการ โครงการได้ทำเพียงข้างเดียวไม่รับฟังการตอบสนองของประชาชน ข่าวสารจะได้รับการมีส่วนร่วมเพียงจากผู้ประกอบวิชาชีพจากภายนอก

2. การมีส่วนร่วมในการให้ข่าวสาร (Participation in information giving) ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตอบคำถามที่ออกมาจากนักวิจัยโดยใช้แบบสอบถามสำรวจหรือแนวทางอื่นๆที่คล้ายๆกัน ประชาชนไม่มีโอกาสที่จะมีส่วนในการปฏิบัติตามที่ข้อค้นพบของการวิจัยและไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้องและไม่มีส่วนร่วมในการวิจัย

3. การมีส่วนร่วมโดยการให้คำปรึกษา (Participation by consultation) ประชาชนมีส่วนร่วมโดยถูกปรึกษาและบุคคลภายนอกฟังความเห็นต่างๆ นักวิชาชีพจากภายนอกนิยามทั้งปัญหาและแนวทางแก้ไข และอาจคัดแปลงตามที่ประชาชนให้ความเห็น แต่กระบวนการปรึกษาหารือเช่นนี้ไม่ยอมให้มีการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และนักวิชาชีพไม่ได้ยึดข้อมูลพันทันที่จะทำตามความเห็นของประชาชน

4. การมีส่วนร่วมด้วยสิ่งจูงใจทางวัตถุ (Participation for material incentives) ประชาชนมีส่วนร่วม โดยการให้ทรัพยากรต่างๆ เช่น แรงงาน อาหาร เงินสด หรือ สิ่งจูงใจทางวัตถุต่างๆ การวิจัยหรือทดลองในไร่นามักเป็นแบบนี้ โดยเกษตรกรให้นาเพื่อการสาธิตแต่ไม่มีส่วนร่วมในการทดลองหรือกระบวนการเรียนรู้ โคนปกติแม้จะเรียกว่าการมีส่วนร่วมแต่ประชาชนยังไม่มีส่วนในการดำเนินกิจกรรมที่ยาวนานออกไปเมื่อสิ่งจูงใจนั้นหมดลง

5. การมีส่วนร่วมเชิงหน้าที่ (Functional participation) ประชาชนมีส่วนร่วมโดยก่อตั้งกลุ่มที่ริเริ่มจากภายนอกเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้ถูกชักชวนตั้งแต่แรกของวงจร โครงการ แต่มีขึ้นหลังจากการตัดสินใจที่สำคัญได้ผ่านไปแล้ว กลุ่มประชาชนนี้จึงขึ้นอยู่กับผู้ริเริ่มและผู้อำนวยการความสะดวกจากภายนอก แต่อาจกลายเป็นการขึ้นต่อตนเองได้ในที่สุด

6. การมีส่วนร่วมเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive participation) ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ซึ่งแนะนำไปสู่แผนปฏิบัติการและการก่อตั้งสถาบันใหม่ๆ ในท้องถิ่นหรือสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันที่มีอยู่ มีการใช้วิธีการจาก สหวิทยาการที่มีมุมมองหลากหลายและใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างและเป็นระบบ กลุ่มประชาชนจะควบคุมการตัดสินใจของท้องถิ่นและมีส่วนในการธำรงรักษาโครงสร้างและการปฏิบัติ

7. การระดมตน (Self-mobilization) ประชาชนมีส่วนร่วมโดยไม่ขึ้นกับสถาบันภายนอก ประชาชนพัฒนาการติดต่อกับภายนอกเพื่อทรัพยากรต่างๆ และคำแนะนำทางวิชาการที่ตนจำเป็น แต่ยังคงควบคุมวิธีใช้ทรัพยากร การระดมความคิดริเริ่มของตนเอง และการทำงานร่วมกันอาจจะเกิดหรือไม่เกิดการต่อต้านจากการแจกจ่ายที่ไม่ยุติธรรมของความมั่งคั่งและอำนาจ

8. การเป็นตัวเร่งการเปลี่ยนแปลง (Catalyzing change) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นสมาชิกในชุมชนมีส่วนผลักดันให้คนอื่นๆ ในชุมชนริเริ่มการเปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง

1. ร่วมวางแผน เมื่อ ค้นหาสาเหตุของปัญหาพร้อมกันได้แล้วนำปัญหานั้นไปวางแผนนโยบายหรือวางแผนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาโดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับก่อนหลังและระบุหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน
2. ร่วมปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ นำเอาแผนงานที่วางไว้มาปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งต้องปฏิบัติตามแผนงานโดยเคร่งครัด

3. ร่วมกันแบ่งปันผลประโยชน์ มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากป่าชุมชนให้กับประชาชนที่มีส่วนร่วมด้วยความยุติธรรมเสมอภาคภายใต้ระเบียบและกฎหมายที่มีอยู่

4. ร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการติดตามและควบคุมทุกขั้นตอนเพื่อจะได้รับการเข้าถึงความก้าวหน้าตลอดจนปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานและร่วมกันขจัดปัญหาเหล่านั้น

ในส่วนระดับการมีส่วนร่วมนั้นสามารถเกิดขึ้นได้หลายระดับตั้งแต่การจัดการให้เข้าร่วมจนถึงการมีส่วนร่วมแบบสมัครใจ

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน

3.1 ความหมายของป่าชุมชน

ในการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน มีผู้ให้ความหมายของป่าชุมชนไว้ดังนี้

อำนาจ คอวนิช (2528:22) กล่าวว่า “ป่าชุมชน” หมายถึง ป่าไม้ธรรมชาติหรือป่าที่สร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนในชุมชนนั้นได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับรายได้ให้กับประชาชนนั้นได้ประโยชน์ร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน เพื่อยกระดับรายได้ให้กับประชาชน สถานที่ที่จะสร้างป่าชุมชนควรเป็นที่ดินสาธารณะ การเลือกพืชพรรณที่จะปลูกในป่าชุมชนควรเป็นไม้โตเร็วเพื่อที่จะให้ได้ผลเร็วเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่ประชาชนแรงงานที่ใช้ในการปลูกป่าควรเป็นชาวบ้านเพื่อให้เกิดความสำนึกในการเป็นเจ้าของการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนให้คณะบุคคลหรืออาจจะเป็นกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้แบ่งประโยชน์

กรมป่าไม้ (2531: 117) ให้ความหมายป่าชุมชนว่า เป็นป่าซึ่งประชาชน กลุ่มประชาชน หรือสถาบันในชุมชนได้ร่วมกันรักษาไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้น และในความหมายเฉพาะกิจกรรมป่าชุมชนคือ รูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำองค์ประกอบของความต้องการของประชาชนและประชาชนผู้รับประโยชน์เข้ามาร่วมในการดำเนินการของชุมชนนั้น

คณะอนุกรรมการพิจารณาแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับป่าชุมชน (2533: อัดสำเนา) ให้ความหมายของป่าชุมชนว่าเป็นส่วนหนึ่งของวนศาสตร์ชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ที่ได้จัดแบ่งหรือกำหนดไว้เป็นชุมชนมีการจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชนจะได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและถาวรตามกฎหมายที่ชุมชนได้กำหนดไว้ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นสำคัญ

ศรีสุวรรณ วรรณขจร (2533: 9-13) ให้ความหมายของกิจกรรมป่าชุมชนว่าเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ โดยชุมชนเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อชุมชนและเพื่อดำรงไว้ซึ่งระบบนิเวศในท้องถิ่นซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่รองรับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่หลากหลายต่อชุมชนในระยะยาว

โกมล แพรกทอง (2537:5-6) กล่าวว่า ป่าชุมชนคือ รูปแบบการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการและให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าวโดยประชาชนเป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์ต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอความต้องการของชุมชน

เจนศักดิ์ วิชาวุฒิพงษ์ (2550:6) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนว่า ที่ดินและ/หรือที่ดินป่าไม้ที่ชุมชนได้ดำเนินการ หรือได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ดำเนินการร่วมกับพนักงานเจ้าหน้าที่จัดการกิจการงานด้านป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ และแผนงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นด้วย การจัดการหรือดำเนินการดังกล่าว ก็เพื่อการอนุรักษ์และให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

3.2 ลักษณะของป่าชุมชน

เจนศักดิ์ วิชาวุฒิพงษ์ (2550:11-14) ได้สรุปป่าชุมชนทั่วประเทศมี 2 ลักษณะ ดังนี้

ก.ป่าชุมชนธรรมชาติ หรือ ป่าชุมชนดั้งเดิม ตัวอย่าง เช่น

1. ป่าภัยทานเป็นป่าไม้ที่ราษฎรในชุมชนร่วมกันรักษาไว้เพื่อการห้ามล่าสัตว์ป่าทุกประเภท
2. ป่าวัด เป็นป่าไม้ที่วัดร่วมกับราษฎรในชุมชนรักษาไว้ เพื่อประโยชน์ทางด้านการปฏิบัติ

ธรรม

3. ป่าช้า เป็นป่าไม้ในเขตชุมชนหรือวัด ที่ราษฎรใช้เป็นสถานที่สาธารณะเพื่อเผาศพซึ่งอาจเป็นพื้นที่ของวัดหรือชุมชนก็ได้

4. ป่าดอนปู่ตา เป็นป่าไม้ที่ราษฎรใช้ตั้งศาลพระภูมิบ้านหรือศาลปู่ตา และทำพิธีเชิญผี “เข้าปู่ตา” มาสิงสถิตเพื่อปกป้องรักษาให้สมาชิกชุมชนมีความปลอดภัย การทำมาหากิน ได้ผลดีในแต่ละปี

5. ป่าน้ำซับ หรือ ป่าหัวน้ำ เป็นป่าไม้ที่ราษฎรในชุมชนดูแลรักษาไว้เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำสำหรับการอุปโภค บริโภค และใช้ในการเกษตรกรรม

6. ป่าหัวไร่ปลายนา เป็นป่าไม้ที่ราษฎรร่วมกันปลูกหรือเก็บรักษาต้นไม้ไว้ตามหัวไร่ปลายนา เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการหมายแนวเขต ใช้ไม้ในการก่อสร้างและใช้ประโยชน์อื่น ๆ

7. ป่าหัวนา เป็นป่าไม้ที่ราษฎรในชุมชนร่วมกันดูแลรักษาไว้ เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินหรือกรวดทรายที่ไหลลงไปในพื้นนา จะอยู่บริเวณติดกับพื้นที่ทำนา

8. ป่าใช้สอย เป็นป่าไม้ที่ราษฎรในชุมชนร่วมกันดูแล และรักษาไว้เพื่อเป็นแหล่งไม้ใช้สอย เก็บ ไม้พิน เก็บหาของป่า ปลอ่ยสัตว์เลื้อย เก็บสมุนไพร และเป็นแหล่งอาหารเพื่อการยังชีพ

9. ป่าชุมชนธรรมชาติในลักษณะอื่น ๆ เป็นป่าไม้ที่ราษฎรร่วมกันจัดการเพื่อใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของชุมชนในพื้นที่ เช่น ในป่าพรุ ป่าชายเลน ป่าบุงป่าทาม ฯลฯ

ข. ป่าชุมชนพัฒนา หรือ พื้นฟูขึ้นใหม่ เช่น

1. ป่าปลูกเพื่อการใช้สอยชุมชน เป็นพื้นที่ปลูกต้นไม้ที่ราษฎรในชุมชนได้ร่วมกันปลูกขึ้นในที่สาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง
2. ป่าปลูกในโรงเรียน เป็นพื้นที่ปลูกต้นไม้เพื่อการศึกษาทั้งทางด้านการเกษตร การให้ร่มเงา และใช้ประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งมีจำนวนหนึ่งที่เงินทุนการปลูกต้นไม้มาจากรายได้จากการจำหน่ายกล้าไม้ของนักเรียน
3. ป่าปลูกในบริเวณวัดหรือสำนักสงฆ์ เป็นพื้นที่ปลูกต้นไม้ขึ้นในบริเวณวัดหรือสำนักสงฆ์ เพื่อให้เกิดความร่มรื่นเหมาะกับการสงบทางจิตใจและการใช้ประโยชน์จากไม้ในกิจกรรมของวัด
4. ป่าชุมชนตามโครงการจัดที่ดินหรือโครงการอื่น ๆ ของรัฐบาล เป็นพื้นที่ปลูกต้นไม้ในที่ดินของรัฐ เช่น ปลูกพร้อมกับการจัดสรรที่ดิน ฯลฯ และจัดทำเป็นป่าชุมชน โดยมีองค์กรของชาวบ้านเป็นผู้ดูแล

3.3 หลักการป่าชุมชน

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์(2543:11-25) ได้กล่าวว่า ป่าชุมชนมีหลักการสำคัญคือ ให้ความสำคัญกับคนและกลุ่ม องค์กรในชุมชนที่อยู่ใกล้ชิดกับทรัพยากร ได้มีสิทธิอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการคุ้มครองและจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยมีกลไกทางสังคมช่วยกันตรวจสอบ และมีกฎหมายคุ้มครอง ป่าชุมชนจึงเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกแห่งที่ชุมชนต้องการแม้กระทั่งชุมชนในเมือง หากมีป่าอยู่แล้วก็ช่วยสนับสนุนชุมชนให้มีการจัดการที่ดียิ่งขึ้นไป หากยังไม่มีป่าเพราะอาจเป็นชุมชนตั้งใหม่หรือไม่มีที่ดิน ก็ควรช่วยสนับสนุนให้สร้างป่า เช่น หาที่ดินให้ จัดและพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อให้ทำป่าชุมชนสำเร็จ เพื่อเป็นการช่วยคุ้มครองสิทธิชุมชน ควรสนับสนุนเครือข่ายองค์กรจัดการป่าชุมชนขึ้นหลาย ๆ ระดับ เช่น ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ เพื่อประสานความร่วมมือและสร้างกลยุทธ์และมาตรการทางนโยบายและกฎหมาย

3.4 องค์ประกอบของป่าชุมชน

จากแนวความคิดและความหมายป่าชุมชน โกมล แพรกทองและ จินตนา อมรสงวนสิน (2535:529-583) ได้จำแนกองค์ประกอบของป่าชุมชนไว้ 3 ประการ ประกอบด้วย

1. ที่ดิน หมายถึง ที่ดินป่าไม้หรือที่ดินที่สามารถนำมาดำเนินการงานป่าชุมชน
2. ชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้มีความสำคัญและบทบาทสูงในการนำไปสู่การพัฒนาป่าชุมชน องค์กรประชาชน เป็นผู้สืบเนื่องแนวความคิดป่าชุมชนให้ได้รับการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน
3. การจัดการ ได้แก่ กิจกรรมในการทำให้ป่าชุมชนเกิดความมั่นคงและยั่งยืนถาวรเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3.5 การจัดการป่าชุมชน

กรมป่าไม้ (2541:29-30) ได้แบ่งรูปแบบขององค์กรที่ดำเนินงานป่าชุมชนเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. องค์กรที่เป็นทางการ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.)
2. องค์กรที่ไม่เป็นทางการ เช่น องค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำ องค์กรเหมืองฝายภาคเหนือ ชุมชนชายฝั่งทะเล ชุมชนพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2543:5-16) ได้กล่าวไว้ว่า ในการจัดการป่าชุมชน ชุมชนมีวิธีการจัดการอยู่ 2 อย่าง คือ

1. การจัดการทางชีววิทยา (biological management) เช่น กำหนดกฎเกณฑ์ว่าใครจะขอใช้ไม้สร้างบ้านต้องขออนุญาตกรรมการป่าชุมชน ภายใต้เงื่อนไขของชุมชนที่ช่วยกันกำหนด จะจับปูเสฉมในป่าชุมชน จะไม่จับในฤดูวางไข่ เป็นต้น
3. การจัดการทางสังคม (social management) คือ กำหนดลงโทษกันเองในหมู่บ้านหรือนำส่งเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจัดการ

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน สรุปได้ว่าป่าชุมชนต้องมีพื้นที่ให้กับชุมชนจัดการ หรือได้รับอนุญาตตามกฎหมายให้ร่วมจัดการในกิจกรรมป่าไม้เพื่อประโยชน์และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยตั้งกฎระเบียบและเงื่อนไขไว้ หากมีผู้ฝ่าฝืนก็มีบทกำหนดโทษ

4. ป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า

4.1 อาณาเขตหมู่บ้านหนองมะค่า

บ้านหนองมะค่า มีราษฎรที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม และอีกกลุ่มที่อพยพมาจากอำเภอตาดลี จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดใกล้เคียง เดิมบ้านหนองมะค่าขึ้นอยู่ในการปกครองของหมู่ที่ 4 บ้านชะลาตระหงัง ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ต่อมา มีประชากรเพิ่มขึ้น จึงได้แยกตัวมาตั้งเป็นหมู่บ้านหนองมะค่า หมู่ที่ 12 เมื่อปี พ.ศ. 2532

4.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านหนองมะค่าหมู่ที่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก		
ทิศเหนือ	จด	บ้านชะลาตระหงัง หมู่ที่ 4 ตำบลโป่งแดง
ทิศใต้	จด	บ้านน้ำดิบ หมู่ที่ 6 ตำบลวังประจบ
ทิศตะวันออก	จด	ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่สลิด – โป่งแดง
ทิศตะวันตก	จด	เขาระดไคม่า เขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่สลิด – โป่งแดง

4.1.2 การคมนาคม

การเดินทางไปยังหมู่บ้านหนองมะค่า อาศัยเส้นทางสายหลักสายตาก – สุโขทัย ถึงบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 93 ห่างจากจังหวัดตากระยะทาง 30 กิโลเมตร บริเวณหมู่บ้านโป่งแดง ตำบลวังประจบ มีทางแยกเลี้ยวซ้ายเข้าไปยังหมู่บ้าน ระยะทาง 8 กิโลเมตร ถึงหมู่บ้านและสามารถเดินทางต่อไปยังบ้านชะลาตระหงัง และหมู่บ้านในตำบลโป่งแดง

4.1.3 ประชากร

บ้านหนองมะคำมีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 125 ครัวเรือน มีประชากรรวม 466 คน แยกเป็นเพศชาย 237 คน เพศหญิง 229 คน มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 332 คน แยกเป็นเพศชาย 162 คน เพศหญิง 17 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแดง, 2548)

4.1.4 การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของราษฎรบ้านหนองมะคำ คือ การทำไร่และการเลี้ยงสัตว์ อาชีพรองคือการรับจ้างทั่วไป พืชที่มีการเพาะปลูก คือ ข้าว ข้าวโพด ถั่วเขียว พริก ฝ้าย ทำสวนผลไม้ สัตว์เลี้ยง ได้แก่ วัวและสุกร

นอกจากนี้ราษฎรยังมีอาชีพหาของป่าตามฤดู ภายในหมู่บ้านหนองมะคำไม่มีการทำอุตสาหกรรม อาชีพที่ราษฎรทำอยู่มักเป็นอาชีพระยะสั้นที่มีรายได้ออกแบบแทนไว สามารถหมุนเวียนใช้จ่ายเงินได้รวดเร็ว ประกอบกับสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่แน่นอน ทำให้ราษฎรบางส่วนนิยมทำงานต่างถิ่น

4.1.5 สภาพพื้นที่และภูมิประเทศ

บ้านหนองมะคำ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขา มีความลาดเอียงไปทางทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีภูเขาอยู่ด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน พื้นที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เฉลี่ย 130 เมตร มีแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรกรรม เป็นลำห้วยธรรมชาติ คือ ลำห้วยคลองกลางดง คลองฝาง ในช่วงฤดูแล้งจะไม่มีน้ำ และมีอ่างเก็บน้ำบ้านชะลาตระหง่าง ซึ่งมีน้ำใช้ตลอดปี โดยเป็นแหล่งน้ำที่มีส่วนทำให้ระดับน้ำใต้ดินมีระดับที่ตื้นทำให้เกิดสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปดีขึ้น สภาพป่าบริเวณนั้นมีความชุ่มชื้น และลักษณะดินในพื้นที่หมู่บ้านเป็นดินเหนียว ดินร่วน และดินร่วนปนทราย ลักษณะของเนื้อดินและความอุดมสมบูรณ์แตกต่างกันไป แล้วแต่ชนิดของแหล่งกำเนิด

4.1.6 ลักษณะภูมิอากาศ

พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตาก มีสภาพภูมิอากาศอยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของมรสุมเขตร้อน มีลมประจำพัดผ่านทุกปี สามารถแบ่งฤดูกาลเป็น 3 ฤดู ดังนี้

1. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งจะมีฝนตกชุกมากกว่า เนื่องจากไม่มีแนวเทือกเขาปิดกั้น
2. ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จะพัดพาเอาความแห้งแล้งและความหนาวเย็นจากประเทศจีนเข้ามาปกคลุมประเทศไทย ทำให้เกิดอากาศหนาวเย็นโดยทั่วไป
3. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน ระยะเวลาเป็นช่วงว่างของฤดูมรสุม จึงมีลมจากทิศใต้และตะวันออกเฉียงใต้ปกคลุมทำให้มีความร้อนอบอ้าว

4.2 ความเป็นมาของ ป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า

ป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่สลิด – โป่งแดง ในอดีตบริเวณพื้นที่ป่าแห่งนี้ มีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้ขนาดใหญ่มากมาย รวมทั้งพืชผักและของป่าหลายชนิดที่ราษฎรสามารถเก็บหามาประกอบอาหาร และใช้สอยในครัวเรือนได้ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2523 ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์เผาถ่านขึ้นในหมู่บ้าน ราษฎรได้พากันตัดฟันต้นไม้ใหญ่เพื่อใช้เผาถ่าน และเมื่อประชากรของหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น มีการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำกินออกไป จึงทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรมและถูกบุกรุกเปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่ทำกินของราษฎร

คณะกรรมการหมู่บ้านหนองมะค่าในขณะนั้นได้มองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และมีความคิดที่จะร่วมกันรักษาพื้นที่ป่าไม้ที่เหลืออยู่ใกล้หมู่บ้านให้คงไว้ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน จึงได้นำเรื่องเสนอเข้าที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านเพื่อให้ราษฎรได้ทราบและมีมติร่วมกันว่าจะให้กันพื้นที่ป่าตอนใต้ของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ป่าชุมชนประจำหมู่บ้าน และได้จัดทำแนวเขตพื้นที่ป่าชุมชนขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา โดยมีกิจกรรมการปลูกต้นไม้เสริมสภาพป่า แต่การดำเนินงานไม่ประสบ

ผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดประสบการณ์และไม่ได้ดูแลอย่างจริงจัง ต่อมา ปี พ.ศ. 2541 คณะกรรมการหมู่บ้านได้ตกลงกันว่าจะเริ่มปลูกป่าชุมชนและดูแลอย่างจริงจัง จึงได้ส่งคณะกรรมการของการหมู่บ้านเข้ารับการอบรมเรื่อง การจัดการป่าชุมชน จำนวน 10 คน จากสำนักงานป่าไม้จังหวัดตาก และขอรับการสนับสนุนกล้าไม้นำมาปลูกในพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้านมีการจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ เสริมสภาพป่าและกำหนดการดูแลรักษาอย่างเป็นระบบ ทำให้ต้นไม้ที่นำมาปลูกเติบโตเป็นอย่างดี และสภาพป่ากลับคงความสมบูรณ์ขึ้น

4.3 ลักษณะพื้นที่ป่าชุมชน

สภาพป่าชุมชนดั้งเดิมมีลักษณะเป็นป่าเต็งรัง มีเนื้อที่ประมาณ 570 ไร่ มีลักษณะเป็นเนินเขาลาดเอียง และมีพื้นที่เป็นที่ราบด้านทิศตะวันออก ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย มีหินโผล่กระจายทั่วพื้นที่ พันธุ์ไม้มีค่าที่สำรวจพบ ได้แก่ เต็ง รัง ประดู่ แดง ติว สะแก สะเดา อ้อยช้าง พดุกษ์ กระพี้จั่น ตีนนก ขะเจี๊ยะ มะค่าแต้ ผาเสี้ยน ตะแบกเลือดฯ มีพุ่มไม้ขนาดกลางที่สำรวจพบ ได้แก่ โมกมัน พอป่า แสลง มะเคิร์ด ตะโก ปออบิฯ ไม้พื้นล่างที่สำรวจพบ ได้แก่ ต้นย่านาง กระจิวสีม่วง หัวกระทือ มั่นอิ ทั้ง สาบเสือ เปราะหอม หัวบุกฯ

สัตว์ป่าที่สำรวจพบในพื้นที่ จำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้แก่ กระรอก กระแต ตุ่น หนู จำพวก สัตว์เลื้อยคลาน ได้แก่ กิ้งก่า งูเห่า งูสิง งูสามเหลี่ยม งูทางมะพร้าว จิ้งเหลน แย้ ตุ๊กแก จำพวกสัตว์ปีก ได้แก่ นกกางเขน นกเขา นกคุ้ม นกเค้าแมว นกปรอดอดหัวโขน นกกระปูด นกขมิ้น อีกา สัตว์จำพวกแมลง ได้แก่ มดแดง ผีง โพรง ต่อ แตน

สภาพป่าที่ได้ทำการฟื้นฟูปลูกป่าต้นไม้เสริมขึ้น มีพื้นที่ดำเนินการ เนื้อที่ 30 ไร่ โดยได้ดำเนินการปลูกต้นไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน ดังนี้

ปี พ.ศ. 2541	ปลูกต้นสะเดา ชี้เหล็ก หว้า และจามจุรี	จำนวน 7,500 ต้น
ปี พ.ศ. 2542	ปลูกต้นสะเดา ชี้เหล็ก มะขาม และไผ่รวก	จำนวน 2,500 ต้น
ปี พ.ศ. 2543	ปลูกต้นไผ่รวก	จำนวน 700 ต้น

รวมพื้นที่ที่ราษฎรบ้านหนองมะค่าได้ร่วมกันดูแลรักษาเป็นพื้นที่ป่าชุมชน ทั้งที่เป็นสภาพป่าดั้งเดิมและที่ทำการปลูกป่าเพิ่มเติม รวมเป็นเนื้อที่ประมาณ 600 ไร่ ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการสำรวจรังวัดพื้นที่เพื่อขอจัดทำขึ้นทะเบียนตามคู่มือการดำเนินงานของกรมป่าไม้

4.4 วิธีการจัดการและการดูแลรักษา

1. มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแล โดยคัดเลือกราษฎรที่ให้ความร่วมมือ
2. จัดตั้งกฎระเบียบในการดูแลรักษาพื้นที่ป่าชุมชน ข้อห้ามในการเข้าไปใช้ประโยชน์
3. จัดทำเครื่องหมายแสดงแนวเขตพื้นที่ป่าชุมชน โดยจัดทำป้ายคอนกรีตแสดงพื้นที่โครงการ และติดตั้งป้ายสังกะสีเขตป่าชุมชนรอบพื้นที่
4. จัดทำทางตรวจการณ์ด้านทิศใต้ไปยังทิศตะวันตก เพื่อเป็นแนวเขตและใช้สำหรับเป็นแนวป้องกันไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง
5. จัดให้มีกิจกรรมการปลูกป่าและบำรุงต้นไม้ทุกปี ในช่วงเทศกาลวันสำคัญต่างๆ

4.5 การใช้ประโยชน์ป่าชุมชน

ราษฎรบ้านหนองมะค่า ได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนตามวิถีชีวิตของราษฎร ที่มีความผูกพันกับป่า และพึงพาทรัพยากรธรรมชาติมาโดยตลอด ทำให้ทุกคนเห็นคุณค่า และใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังนี้

1. เป็นแหล่งเก็บหาอาหารตามธรรมชาติ เช่น เห็ดป่า หน่อไม้ ผักหวาน สมุนไพรต่างๆ
2. เป็นแหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง โดยราษฎรจะเข้าไปเก็บเศษไม้ปลายไม้ที่แห้งนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิง และนำไม้ที่โตได้ขนาดไปใช้ในกิจการสาธารณะ
3. เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ เนื่องจากพื้นที่ป่าชุมชนอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมีสภาพร่มรื่น บนเนินเขาสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของอ่างเก็บน้ำและบริเวณโดยรอบของพื้นที่ หมู่บ้าน
4. เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ปัจจุบันสภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น ทำให้สัตว์ป่าได้เข้ามาอาศัยอยู่ เช่น สัตว์จำพวกนกต่างๆ
5. เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติและการศึกษาดูงาน โดยในแต่ละปีจะมีราษฎรจากหมู่บ้านใกล้เคียงได้มาศึกษาดูงานและหน่วยงานของรัฐ ได้พาเจ้าหน้าที่มาดูงานเป็นประจำ
6. เป็นสถานที่จัดกิจกรรมร่วมกันของราษฎรในหมู่บ้าน เนื่องในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ทำให้เกิดความร่วมมือกันภายในหมู่บ้าน และสร้างความสามัคคี อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาด้านต่างๆของหมู่บ้าน

4.6 กฎระเบียบของการรักษาป่าชุมชน

คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า ได้ตกลงร่วมกันและมีมติให้ กำหนดให้ มีกฎ ระเบียบ และข้อห้ามในการเข้าไปในเขตป่าชุมชน ดังนี้

1. ห้ามขุดดิน ขุดหิน ออกจากป่าชุมชนก่อนได้รับอนุญาต ปรับคนละ 5,000 – 10,000 บาท
2. บุคคลใดเข้ามาเก็บหาของป่าในเขตป่าชุมชนห้ามทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
3. ให้คณะกรรมการออกตรวจ เดือนละ 2 ครั้ง
4. ผู้ใดฝ่าฝืนบุกรุกพื้นที่ชุมชนโดยไม่ได้รับอนุญาต ปรับไร่ละ 5,000 บาท

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุพรชัย มั่งมีสิทธิ์ (2535:บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชนในโครงการขององค์กรพัฒนาเอกชนพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ของชาวบ้านจากการศึกษาตัวแปร 13 ตัวแปร พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมคือ เพศ ตำแหน่งในหมู่บ้าน การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ความรู้ความเข้าใจในปัญหาการเสื่อมโทรมของป่าไม้ ส่วนตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนคือ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส รายได้ การถือครองที่ดิน จำนวนการถือครอง

ฉอาน วุฒิกรรมรักษา (2526: 46) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยทางสถิติและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนใน โครงการสร้างงานในชนบทพบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือขั้นติดตามผล ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแรงมากที่สุดรองลงมาคือการออกเงินและวัสดุอุปกรณ์ และร่วมเป็นกรรมการ โดยมีปริมาณการเข้าร่วมประชุมทุกครั้งมากที่สุด ส่วนขั้นตอนการกำหนดความต้องการ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมประชุมทุกครั้งมากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมแสดงความคิดเห็น

จรูญรัตน์ หิรัญชูพพ (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงในกลุ่มน้ำห้วยของผาะ จังหวัดกาญจนบุรีพบว่าปัจจัยที่มีนัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมด้านต่างๆ ได้แก่การร่วมวางแผนงาน คือระยะเวลาการอยู่อาศัย และการร่วมมือทางสังคม

กัลยารัตน์ รัตนะจิตร (2543:86-91) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนกรณีศึกษาป่าเขาวงตำบลดป่าอ้อและตำบลดระบำ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับน้อย ประชาชนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 80 ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการติดตามประเมินผล ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างเด่นชัดได้แก่อาชีพ รองลงมาได้แก่ ระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่ อายุ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการได้รับข่าวสารตามลำดับ

จำเนียร ศิลปะอาษา (2540:บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ พบว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

จุลทอน สะอาด (2545:81-84) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน กิ่งอำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์รองลงมาคือมีส่วนร่วมประชุมดำเนินการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมการมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผนการ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลและติดตามผลกระทบจากการทำลายป่า

สุรยุทธ หลิมตระกูล (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลางและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน

ไพบุลย์ ชื่นเจริญ (2536: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการป่าชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการป่าชุมชนน้อย ร้อยละ 20-41.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในโครงการป่าชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านเพศ การศึกษา อาชีพ และรายได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

วิธีดำเนินการศึกษานี้ประกอบด้วยการกำหนดประชากร ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้ศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนในหมู่บ้านหนองมะค่า หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก มีจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 125 ครัวเรือน (ที่มา : ข้อมูลทะเบียนราษฎรอำเภอเมืองตาก ณ วันที่ 30 กันยายน 2548 และจากระบบฐานข้อมูล สอ. ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2548) โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาจากประชากรทั้งหมด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1 สร้างแบบสอบถาม นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระเพื่อตรวจสอบและให้คำแนะนำแล้วปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ ประกอบด้วยข้อมูล 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลและปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมการจัดการป่าชุมชน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

2.2 ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปทดสอบเพื่อหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นดังนี้

2.2.1 การหาความเที่ยงตรง (Validity) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบหาความเที่ยงตรงโดยสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 ท่านที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษาที่เหมาะสม ซึ่งได้แก่ นาย พิระ ช่วยบำรุง ตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 7 วุฒิการศึกษา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้) และนายกฤษฎา เล็กมณี ตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 7 วุฒิการศึกษา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้)

2.2.2 การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงหาความเที่ยงตรงแล้วไปทดสอบ (Pre-Test) กับประชาชนบ้านโป่งแดง หมู่ 2 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก กับกลุ่มทดลองจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความสอดคล้องภายใน โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบราค (Cronbaeh's Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามเท่ากับ 0.75

ลักษณะของแบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบ Check List ลักษณะแบบสอบถาม ตอนที่ 2 และ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายปิด เป็นมาตราส่วนประมาณค่าของ ลิกเคอร์ท (Likert Scale) ทั้งนี้ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมและระดับปัญหาอุปสรรคออกเป็น 4 ระดับและกำหนดค่าคะแนนดังนี้

ค่าคะแนนของระดับการมีส่วนร่วม

มีส่วนร่วมมากที่สุด	= 4
มีส่วนร่วมมาก	= 3
มีส่วนร่วมน้อย	= 2
มีส่วนร่วมน้อยที่สุด	= 1

ค่าคะแนนของระดับปัญหาอุปสรรค

มีปัญหาอุปสรรคมากที่สุด	= 4
มีปัญหาอุปสรรคมาก	= 3
มีปัญหาอุปสรรคน้อย	= 2
มีปัญหาอุปสรรคน้อยที่สุด	= 1

เกณฑ์ในการแปลความหมายของระดับการมีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชน เป็นดังนี้

การมีส่วนร่วม

มีส่วนร่วมมากที่สุด	= 3.51-4.00
มีส่วนร่วมมาก	= 2.51-3.50
มีส่วนร่วมน้อย	= 1.51-2.50
มีส่วนร่วมน้อยที่สุด	= 1.00-1.50

ปัญหาและอุปสรรค

มีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุด	= 3.51-4.00
มีปัญหาและอุปสรรคมาก	= 2.51-3.50
มีปัญหาและอุปสรรคน้อย	= 1.51-2.50
มีปัญหาและอุปสรรคน้อยที่สุด	= 1.00-1.50

ลักษณะแบบสอบถามตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ให้ประชากรศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสาร การจัดการป่าชุมชน และผลประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือน มีนาคม 2551 ในวันประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน โดยการแจกแบบสอบถามให้หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนที่เข้าร่วมประชุม จากนั้น ดำเนินการรับแบบสอบถามคืนภายหลังประชุมเสร็จสิ้นพร้อมตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของแบบสอบถามแล้วเก็บรวบรวมไปวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล โดยค่าสถิติความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนวิเคราะห์ข้อมูล โดยค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 ระดับปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชน วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.4 ข้อเสนอแนะของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนวิเคราะห์ข้อมูล โดยค่าความถี่ (Frequency)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน บ้านหนองมะค่า หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก ผู้ศึกษาได้เสนอผลการศึกษาออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการร่วมจัดการป่าชุมชน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปด้านเพศ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	50	40.00
หญิง	75	60.00

จากตารางที่ 4.1 เพศ หัวหน้าครอบครัวหรือผู้แทนครอบครัวส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.00 เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 40.00

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทั่วไปด้านอายุ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
18 – 30 ปี	15	12.00
31 – 40 ปี	28	22.40
41 – 50 ปี	48	38.40
51 – 60 ปี	20	16.00
มากกว่า 61 ปี	14	11.20

จากตารางที่ 4.2 ประชากรที่ศึกษามีอายุ 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.40 รองลงมาคืออายุ 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.40 อายุ 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.00 อายุ 18 – 30 คิดเป็นร้อยละ 12.00 และมากกว่า 61 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.20

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลทั่วไปด้านสถานภาพครอบครัว

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
หัวหน้าครอบครัว	54	43.20
ผู้แทนหัวหน้าครอบครัว	71	56.80

จากตารางที่ 4.3 สถานภาพของครอบครัว ประชากรศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นผู้แทนหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 56.80 เป็นหัวหน้าครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 43.20

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลทั่วไปด้านระดับการศึกษา

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ศึกษา	26	20.80
ประถมศึกษา	82	65.60
มัธยมศึกษาตอนต้น	10	8.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	6	4.80
ปริญญาตรี	1	0.80

จากตารางที่ 4.4 ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 65.60 รองลงมาคือไม่ได้ศึกษา คิดเป็นร้อยละ 20.80 มัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 8.00 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 4.80 และปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 0.80

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลทั่วไปด้านอาชีพ

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกรรวม	107	85.60
เลี้ยงสัตว์	6	4.80
รับจ้างทั่วไป	7	5.60
ค้าขาย	2	1.60
อื่นๆ	3	2.40

จากตารางที่ 4.5 ประชากรส่วนใหญ่ทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 85.60 รับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 5.60 เลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 4.80 อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 2.40 ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 1.60

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลทั่วไปด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 3,000 บาท	111	88.80
3,001 – 5,000 บาท	12	9.60
5,001 – 10,000 บาท	1	0.80
10,001 – 15,000 บาท	1	0.80

จากตารางที่ 4.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากรส่วนใหญ่รายได้ไม่เกิน 3,000 บาท จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 88.80 รายได้ 3001-5000 บาทต่อเดือน จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 9.60 รายได้ 5001-10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80 และรายได้ 10,001-15,000 บาทต่อเดือน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลทั่วไปด้านเคยดำรงตำแหน่งทางสังคม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยดำรงตำแหน่งทางสังคม	60	48.00
เคยดำรงตำแหน่งทางสังคม	65	52.00
- กำนัน/ผู้ใหญ่/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	9	7.20
-สมาชิกกลุ่มป่าชุมชน	2	1.60
-กรรมการหมู่บ้าน	6	4.80
-สมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	45	36.00
-อื่นๆ	3	2.40

จากตารางที่ 4.7 ประชากรส่วนใหญ่เคยดำรงตำแหน่งทางสังคมจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 52.00 และไม่เคยดำรงตำแหน่งทางสังคมจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 ผู้ที่เคยดำรงตำแหน่ง ส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 เป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 7.20 เป็นกรรมการหมู่บ้านจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 4.80 อื่นๆ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.40 และเป็นสมาชิกกลุ่มป่าชุมชน น้อยสุดจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.60

ตารางที่ 4.8 ข้อมูลทั่วไปด้านตำแหน่งทางสังคมปัจจุบัน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
-ไม่ตอบคำถาม	3	2.40	
- กำนัน/ผู้ใหญ่/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	5	4.00	
- สมาชิกกลุ่มป่าชุมชน	2	1.60	
- กรรมการหมู่บ้าน	4	3.20	
- สมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	80	64.00	
- อื่นๆ	31	24.80	

จากตารางที่ 4.8 การดำรงตำแหน่งทางสังคมในปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านจำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 64.00 รองลงมาคืออื่นๆจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 24.80 เป็นกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.10 เป็นกรรมการหมู่บ้านจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.20 ไม่ตอบคำถาม 3 คน และเป็นสมาชิกกลุ่มป่าชุมชนน้อยสุดจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.60

ตารางที่ 4.9 ข้อมูลทั่วไปด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน	5	4.00
เคย ได้รับจาก	120	96.00
-เจ้าหน้าที่ของทางราชการ	8	6.40
-ผู้นำท้องถิ่น	44	35.20
-เพื่อนบ้าน/ญาติ	36	28.80
-วิทยุ	27	21.60
-โทรทัศน์	4	3.20
-อื่น ๆ	1	0.80

จากตารางที่ 4.9 ประชากร ส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนจำนวน 120 คน คิดเป็น ร้อยละ 96.00 ไม่ได้รับข่าวสารจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 ผู้ได้รับข่าวสารส่วนใหญ่ได้รับจากผู้นำท้องถิ่นจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 35.20 เพื่อนบ้าน/ญาติจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 28.80 วิทยุจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 6.40 โทรทัศน์จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.20 อื่นๆจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.80

ตารางที่ 4.10 ข้อมูลทั่วไปด้านความเข้าใจในข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เข้าใจเลย	3	2.40
เข้าใจบ้าง	114	91.20
เข้าใจดี	8	6.40

จากตารางที่ 4.10 ประชากร ส่วนใหญ่เข้าใจบ้างจำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 91.20 เข้าใจดีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 6.40 และไม่เข้าใจเลยจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.40

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินการ การร่วมติดตามประเมินผล และการร่วมรับผลประโยชน์

ตารางที่ 4.11 ระดับการมีส่วนร่วม

กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน		แปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	SD		
1. การร่วมวางแผน	1.87	0.68	น้อย	2
2. การร่วมดำเนินการ	1.98	0.77	น้อย	1
3. การร่วมติดตามประเมินผล	1.76	0.72	น้อย	3
4. การร่วมรับผลประโยชน์	1.37	0.68	น้อยที่สุด	4
เฉลี่ยรวม	1.75	0.71	น้อย	

จากตารางที่ 4.11 พบว่าการมีส่วนร่วมโดยรวมของประชากรอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.75$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการร่วมดำเนินการ ($\bar{X} = 1.97$) รองลงมาตามลำดับคือการร่วมวางแผน ($\bar{X} = 1.87$) การร่วมติดตามประเมินผล ($\bar{X} = 1.76$) และการรับร่วมผลประโยชน์ ($\bar{X} = 1.37$)

ตารางที่ 4.12 การร่วมวางแผนการจัดการป่าชุมชน

กิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน		แปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	SD		
1. ท่านได้ร่วมประชุมวางแผนการจัดการป่าชุมชน	2.17	0.69	น้อย	1
2. ท่านได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมวางแผนการจัดการป่าชุมชน	2.08	0.58	น้อย	2
3. ท่านได้ร่วมตัดสินใจในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน	1.77	0.78	น้อย	3
4. ท่านได้ร่วมจัดทำแผนการจัดการป่าชุมชน	1.44	0.65	น้อยที่สุด	4
เฉลี่ยรวม	1.87	0.68	น้อย	

จากตารางที่ 4.12 พบว่าประชากรมีส่วนร่วมวางแผนในการจัดการป่าชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 2.17$) ได้แก่การร่วมประชุมวางแผนการจัดการป่าชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 1.44$) ได้แก่ การร่วมจัดทำแผนการจัดการป่าชุมชน

ตารางที่ 4.13 การร่วมดำเนินการจัดการป่าชุมชน

กิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน		แปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	SD		
1. ท่านได้ร่วมเตรียมพื้นที่เพื่อจัดทำเป็นป่าชุมชน	1.95	0.90	น้อย	3
2. ท่านได้ร่วมปลูกป่าชุมชน	2.33	0.77	น้อย	1
3. ท่านได้ร่วมปลูกซ่อมป่าชุมชน	2.17	0.69	น้อย	2
4. ท่านได้ร่วมลาดตระเวนป้องกันรักษาป่าชุมชน	1.46	0.71	น้อยที่สุด	4
เฉลี่ยรวม	1.98	0.77	น้อย	

จากตารางที่ 4.13 พบว่าประชากรมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการป่าชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.98$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 2.33$) ได้แก่ การร่วมปลูกป่าชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 1.46$) ได้แก่ การร่วมลาดตระเวนป้องกันรักษาป่าชุมชน

ตารางที่ 4.14 ตารางการร่วมติดตามประเมินผลการจัดการป่าชุมชน

กิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน		แปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	SD		
1. ท่านได้ร่วมประชุมประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมป่าชุมชน	1.95	0.80	น้อย	1
2. ท่านได้ร่วมเสนอแนะความคิดเห็นการประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมป่าชุมชน	1.87	0.72	น้อย	2
3. ท่านได้ร่วมออกไปดำเนินการตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติงานในกิจกรรมป่าชุมชน	1.67	0.66	น้อย	3
4. ท่านได้ร่วมแก้ไขปัญหาอุปสรรค ในกิจกรรมป่าชุมชน	1.62	0.69	น้อย	4
เฉลี่ยรวม	1.76	0.72	น้อย	

จากตารางที่ 4.14 พบว่าการร่วมติดตามและประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=1.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=1.95$) ได้แก่ร่วมประชุมประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมป่าชุมชน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=1.62$) ได้แก่ การร่วมแก้ไขปัญหาอุปสรรคในกิจกรรมป่าชุมชน

ตารางที่ 4.15 การร่วมรับผลประโยชน์

กิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน		แปดผล	อันดับ
	$\bar{X}$	SD		
1. การใช้ไม้ในการก่อสร้างหรือซ่อมแซมบ้านเรือน	1.35	0.81	น้อยที่สุด	2
2. การใช้ไม้ในรูปแบบไม้ฟืน	1.30	0.68	น้อยที่สุด	3
3. การเก็บหาของป่า (หน่อไม้, เห็ด, ผักหวาน)	1.65	0.76	น้อย	1
4. การนำสัตว์เข้าไปเลี้ยง	1.17	0.46	น้อยที่สุด	4
เฉลี่ยรวม	1.37	0.68	น้อย	

จากตารางที่ 4.15 พบว่าการร่วมรับผลประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=1.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=1.65$) ได้แก่ การเก็บหาของป่า เช่นหน่อไม้ เห็ด ผักหวาน รองลงมาตามลำดับได้แก่ การใช้ไม้ในการก่อสร้างหรือซ่อมแซมบ้านเรือน ($\bar{X}=1.35$) การใช้ไม้ในรูปแบบฟืน ($\bar{X}=1.30$) การนำสัตว์เข้าไปเลี้ยง ($\bar{X}=1.17$)

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

ตารางที่ 4.16 ปัญหาและอุปสรรค

กิจกรรม	ระดับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน		แปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	SD		
1. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับจัดการป่าชุมชนที่ไม่เพียงพอ	2.03	0.65	น้อย	1
2. ความไม่สะดวกในการเดินทางเข้าร่วมจัดการป่าชุมชน	1.90	0.64	น้อย	2
3. อาชีพไม่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมการจัดการป่าชุมชน	1.57	0.71	น้อย	3
4. ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมจัดการป่าชุมชนสูงกว่าผลประโยชน์ที่ท่านได้รับ	1.44	0.64	น้อยที่สุด	5
5. มีข้อจำกัดด้านเวลาในการเข้าร่วมจัดการป่าชุมชน	1.48	0.63	น้อยที่สุด	4
เฉลี่ยรวม	1.68	0.65	น้อย	

จากตารางที่ 4.16 ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 2.03$) ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนไม่เพียงพอ รองลงมาตามลำดับได้แก่ ความไม่สะดวกในการเดินทางเข้าร่วมกิจการป่าชุมชน ($\bar{X} = 1.90$) อาชีพไม่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมการจัดการป่าชุมชน ($\bar{X} = 1.57$) มีข้อจำกัดด้านเวลาในการเข้าร่วมจัดการป่าชุมชน ($\bar{X} = 1.48$) ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมจัดการป่าชุมชนสูงกว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 1.44$)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

จากแบบสอบถามปลายเปิด หัวหน้าครอบครัวหรือผู้แทนหัวหน้าครอบครัวได้ตอบแบบสอบถามซึ่งผู้ศึกษาได้เรียงลำดับความสำคัญไว้ดังต่อไปนี้

ด้านการรับรู้ข่าวสาร

1. ประชาชนต้องการให้หน่วยงานของรัฐมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนให้มากกว่าปัจจุบัน นอกจากนี้ยังต้องการให้จัดทำเอกสารแผ่นพับแจกเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับป่าชุมชน ได้ตอบแบบสอบถามจำนวน 10 ราย
2. ต้องการให้มีสถานที่ในการฝึกอบรมและมีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนเพื่อจะได้ดูแลรักษาป่า ได้ตอบแบบสอบถามจำนวน 5 ราย
3. ให้เพิ่มพื้นที่ป่าชุมชน โดยการปลูกป่าเพิ่มขึ้นเพื่อสามารถใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ จำนวน 10 ราย
4. ต้องการให้เจ้าหน้าที่มาดูแลป่าชุมชน จำนวน 5 ราย
5. ไม่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 95 ราย

ด้านผลประโยชน์

1. ต้องการงบประมาณเพิ่มขึ้นเพื่อขยายป่าชุมชนให้มีพื้นที่มากขึ้น จำนวน 14 ราย
2. ต้องการให้เจ้าหน้าที่อนุญาตให้นำไม้และของป่ามาใช้ให้มากและถูกต้อง จำนวน 20 ราย
3. ต้องการดูแลไม้ให้มีการบุกรุกป่าชุมชน จำนวน 3 ราย
4. ไม่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 88 ราย

บทที่ 5

สรุปการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน บ้านหนองมะค่า จังหวัดตาก” เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดด้านการมีส่วนร่วม มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา สามารถสรุปการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. สรุปการศึกษา

1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า จังหวัดตาก 2) ศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า 3) ศึกษาแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า

1.2 วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งหัวข้อออกเป็น 4 หัวข้อดังนี้

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ประชากรที่ศึกษาคือประชาชนบ้านหนองมะค่า ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก จำนวนทั้งสิ้น 125 ครอบครัว (งานทะเบียนราษฎร อำเภอเมืองตาก ณ วันที่ 30 กันยายน 2548 และจากระบบข้อมูล สอ. ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2548) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือหัวหน้าครอบครัวหรือผู้แทนหัวหน้าครอบครัว จำนวน 125 คน

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย 4 ตอน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ใช้ในการศึกษา 2) ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน 3) ข้อมูลปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมการจัดการป่าชุมชน 4) ข้อเสนอแนะของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

ทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ ส่วนการทดสอบความเชื่อมั่น ได้ใช้การทดสอบด้วยการ Pretest จำนวน 30 ชุด ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาค (Cronbach ' Alpha) ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.75

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมีนาคม 2551 ในวันประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน โดยการแจกแบบสอบถาม ให้หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนที่เข้าร่วมประชุม จากนั้นดำเนินการรับแบบสอบถามคืนภายหลังประชุมเสร็จสิ้นพร้อมตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามแล้วเก็บรวบรวมไปวิเคราะห์ข้อมูล

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้คือสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

- 1) ข้อมูลทั่วไปของประชากรศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าสถิติความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
- 2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 3) ระดับปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- 4) ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของประชาชนวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าความถี่ (Frequency)

1.3 ผลการศึกษา

1.3.1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาคั้งนี้หัวหน้าครอบครัวหรือผู้แทนครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 60 อายุของประชากรที่ศึกษาอยู่ในช่วง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.40 รองลงมาคือช่วงอายุ 31-40 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 65.60 รองลงมาคือ ไม่ได้ศึกษาคิดเป็นร้อยละ 20.80 และระดับปริญญาตรีน้อยที่สุดคือร้อยละ 0.80 อาชีพส่วนใหญ่ทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 85.60 รองลงมาคือรับจ้างคิดเป็นร้อยละ 5.60 และน้อยที่สุดคือเลี้ยงสัตว์คิดเป็นร้อยละ 4.80 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 3000/เดือน คิดเป็นร้อยละ 88.80 ส่วนใหญ่เคยดำรงตำแหน่งทางสังคมคิดเป็นร้อยละ 52 และตำแหน่งทางสังคมจะเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ 64 ส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารคิดเป็นร้อยละ 96 เข้าใจในข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนบ้างคิดเป็นร้อยละ 91.20 และไม่เข้าใจเลย คิดเป็นร้อยละ 2.40

1.3.2 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

จากการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า จังหวัดตาก โดยภาพรวมพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอยู่ระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.75 โดยเรียงระดับการมีส่วนร่วมจากมากไปหาน้อยดังนี้ การร่วมดำเนินการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.98 การร่วมวางแผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.87 การร่วมติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.76 และสุดท้าย การร่วมรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.37

2) เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

ด้านการวางแผน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมวางแผน ในการจัดการป่าชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.87 เมื่อพิจารณาเป็นข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 2.17 ได้แก่ การร่วมประชุมวางแผนการจัดการป่าชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 1.44 ได้แก่ การร่วมจัดทำแผนการป่าชุมชน

ด้านการดำเนินการ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการจัดการป่าชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.98 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2.33 ได้แก่ การร่วมปลูกป่าชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 1.46 ได้แก่ การร่วมลาดตระเวนป้องกันรักษาป่าชุมชน

ด้านการติดตามประเมินผล พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.76 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 1.95 ได้แก่ การร่วมประชุมประเมินผลการ ดำเนินการป่าชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 1.62 ได้แก่ การร่วมแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชน

ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.37 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 1.65 ได้แก่การร่วมเก็บหาของป่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 1.17 ได้แก่ การนำสัตว์เข้าไปเลี้ยงในป่าชุมชน

3) เพื่อศึกษาแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามขอให้มีการรณรงค์

ประชาสัมพันธ์ข่าวสารและความรู้แก่ประชาชนให้ตระหนักถึงประโยชน์ของป่าชุมชนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยแก้ไขปัญหาการใช้ทรัพยากรป่าไม้โดยเริ่มจากการร่วมวางแผนเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น และจัดทำแผน ร่วมดำเนินการ เตรียมพื้นที่ปลูกป่า ปลูกซ่อม ลาดตระเวนป้องกันรักษาป่าชุมชน ร่วมรับผลประโยชน์ในการนำ ไม้ ไม้ฟืน และของป่าไปใช้ประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลพร้อมแก้ไขปัญหาอุปสรรคในกิจกรรมป่าชุมชน

2. อภิปรายผล

จากการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า อำเภอมือง จังหวัดตากมีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า จังหวัดตาก โดยรวมพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อยเมื่อพิจารณาข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการร่วมดำเนินการซึ่งอยู่ในระดับน้อย และข้อเฉลี่ยที่มีค่าต่ำสุด คือ การร่วมรับผลประโยชน์ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนไม่เพียงพอทำให้ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการป่าชุมชน อีกทั้งการคมนาคมลำบาก ไม่สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมป่าชุมชนประกอบกับพื้นที่ที่จัดตั้งเป็นป่าชุมชนยังมีกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้หลายฉบับควบคุมอยู่ ทำให้ประชาชนไม่สะดวกที่จะนำผลผลิตจากป่าชุมชนไปใช้ประโยชน์ได้ ทั้งนี้สอดคล้องกับ สุรยุทธ หลิมตระกูล ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน ตำบลหนองโตน อำเภอมททวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ป่าชุมชนห้วยสะพาน อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลางและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ป่าชุมชนห้วยสะพานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและจัดการป่าชุมชนพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อยอาจเป็นเพราะว่าประชาชนได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนไม่เพียงพอทั้งนี้สอดคล้องกับ จุลทอน สะอาด ซึ่งได้ทำการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน กรณีศึกษาป่าชุมชนปางสัก กิ่งอำเภอมแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าการรับรู้ข่าวสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมดำเนินการจัดการป่าชุมชนพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การร่วมปลูกป่าชุมชนอาจเป็นเพราะว่าการปลูกป่าชุมชนเป็นกิจกรรมที่เข้าร่วมดำเนินการง่ายไม่ต้องใช้เวลาต่อเนื่องมาก ไม่ต้องการความรู้ประสบการณ์ ประกอบกับชาวบ้านส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับการระดมกำลังแรงงานในลักษณะอาสาพัฒนาจากโครงการพัฒนาในหมู่บ้าน โครงการอื่นๆมาก่อนและข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การร่วมลาดตระเวนป้องกันรักษาป่าชุมชน อาจเป็นเพราะว่าในการลาดตระเวนป้องกันรักษาป่าชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต้องตรวจสอบว่าในเขตป่าชุมชนมีการกระทำผิดกฎระเบียบหรือข้อห้ามที่ได้มีมติตกลงร่วมกันไว้หรือไม่หากพบเห็นผู้ที่ฝ่าฝืนจะมีการลงโทษ อาจทำให้ผู้ถูกลงโทษไม่พอใจและมีการกลั่นแกล้งทำร้ายร่างกายได้ เนื่องจากขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจแก่บุคคลที่ลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า ทั้งนี้สอดคล้องกับไพบุลย์ ชื่นเจริญ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการป่าชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอแปลงยาวจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการป่าชุมชนน้อยโดยเข้าร่วมปลูกป่าเพียงร้อยละ 41.4

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่าจังหวัดตาก พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุดอาจเป็นเพราะว่าพื้นที่ที่จัดทำเป็นป่าชุมชนมีกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้หลายฉบับควบคุมอยู่การที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์หรือนำผลผลิตออกจากป่าชุมชนจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดก่อน ซึ่งไม่สอดคล้องกับ จุลทอน สะอาด ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนกรณีศึกษาป่าชุมชนในกิจกรรมอนุรักษ์ ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า จังหวัดตาก พบว่าการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับน้อยอาจเป็นเพราะว่าประชาชนไม่มีความเข้าใจในข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยตั้งแต่ขั้นตอนของการวางแผน จนถึงขั้นตอนการติดตามประเมินผล ทั้งนี้สอดคล้องกับ กัลยารัตน์ รัตนะจิตร ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาป่าเขาวง ตำบลป่าอ้อ และ ตำบลระบำ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 80 ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการติดตามประเมินผล

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาผู้ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่าอำเภอเมืองจังหวัดตากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ด้านข่าวสารความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน

- 1) ควรมีการประชาสัมพันธ์นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน โดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ เอกสารแผ่นพับ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและทราบถึงประโยชน์ของการมีป่าชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนให้มากยิ่งขึ้น
- 2) ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีโอกาสเข้ารับการอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน
- 3) จัดฝึกอบรมการทำงานเป็นทีมให้กับคณะกรรมการป่าชุมชน
- 4) ใช้กลุ่มกองทุนหมู่บ้านเป็นกลไกในการเสริมสร้างให้มีการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน เพราะจากการตอบแบบสอบถามประชาชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

3.2 ด้านผลประโยชน์จากป่าชุมชน

- 1) ภาครัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนปลูกต้นไม้ในที่ดินกรรมสิทธิ์ของตนเองเพื่อที่จะสามารถนำไม้มาใช้ประโยชน์โดยไม่ผิดกฎหมาย
- 2) ผลิตผลของป่า ภาครัฐจัดส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสำรวจกำลังผลิตในแต่ละปี สามารถจะนำออกมาใช้ประโยชน์ได้จำนวนเท่าไร เพื่อที่จะอนุญาตให้ประชาชนเก็บหาได้โดยไม่ผิดหลักวิชาการป่าไม้

บรรณานุกรม

- กรมป่าไม้ (2536) “แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาการป่าไม้ของประเทศไทย” กรุงเทพฯ
 ——— (2531) “การจัดการป่าชุมชน” กองจัดการที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ กรมป่าไม้
 กรุงเทพฯ
- กัลยารัตน์ รัตนะจิตร (2543) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา
 ป่าเขาวง ตำบลปงอ้อ และตำบลระบำ จังหวัดอุทัยธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- โกมล แพรกทอง (2537) “ป่าชุมชนในประเทศไทย” แนวคิดป่าชุมชน สวนป่าชุมชน สำนัก
 ส่งเสริมการปลูกป่า กรุงเทพฯ กรมป่าไม้
- โกมล แพรกทอง และจินตนา อมรสงวนสิน (2535) “การป่าไม้ชุมชนในระบบป่าชุมชน”
 หน้า 592-583 ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการป่าไม้ชุมชน สาขาการส่งเสริมการเกษตร
 และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- กุลธน ธนาพงศธร (2548) “แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ” ในเอกสารการสอนชุดวิชา
 นโยบายสาธารณะและการวางแผน หน่วยที่ 1 หน้า 4-7 สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี สาขาวิทยาการจัดการ
- “คณะกรรมการพิจารณาแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับป่าชุมชน” (2533: อัดสำเนา)
 คณะวนศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จรูญรัตน์ หิรัญชุฬห (2542) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการวนศาสตร์
 ชุมชนบนพื้นที่สูงในกลุ่มน้ำห้วยของผาเจ้าองค์กาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จุลทอน สะอาด (2545) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน กรณีศึกษา
 ป่าชุมชนปางสักกิ่งอำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เจนศักดิ์ วิชาวุฒิพงศ์ (2550) “การบริหารจัดการป่าชุมชนในประเทศไทย” กรุงเทพฯ พิมพ์ที่
 ชุมชนุการเกษตรแห่งประเทศไทย
 ——— (2551) “การส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน” ส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน
 กรมป่าไม้

- จำเนียร ศิลปะอาชา (2540) “การมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและรักษาธรรมชาติ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ฉอาน วุฒิกรรมรักษา (2526) “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท” กรณีศึกษาโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นชนบท ของ ตำบลคุ้มพะยอม จังหวัดราชบุรี
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527) “กลวิธีแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท” กรุงเทพฯ ศักดิ์โสภากการพิมพ์
- ปกรณ์ ปรียากร (2530) “ทฤษฎีแนวคิดและกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา” กรุงเทพฯ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2543) “กฎหมายป่าชุมชนเหมาะสมกันหรือไม่ อย่างไร” ในบทความป่าชุมชน หน้า 17-25 กรุงเทพฯ ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ แห่งภูมิภาคเอเชีย แปซิฟิก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา ปัจจุบัน” การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กรุงเทพฯ ศักดิ์โสภากการพิมพ์
- ไพบุลย์ ชื่นเจริญ (2536) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการป่าชุมชน” ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตร์ มหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ยิววัฒน์ วุฒิเมธี (2536) “หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท” กรุงเทพฯ ห้างหุ้นส่วนไทยอนุเคราะห์การพิมพ์
- “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550” (2550, 24 สิงหาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอน 47ก หน้า 79
- ศรีสุวรรณ ควราชจร (2533) “ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบทและทรัพยากร” จัดหมายข่าวทางใหม่ มูถนิตพิริติช เนามัน ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน)

- สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2532) “เอกสารทางวิชาการแนวทางวิชาการเพื่อพัฒนาป่าไม้ของไทย
ในปัจจุบัน” หน้า 102-115 การบรรยายพิเศษทางวิชาการป่าไม้ประจำปี 2552
กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- (2543) “พรบ.ป่าชุมชนเพื่อคนเฝ้าระวังป่าและความยั่งยืน” หน้า 5-16 ใน
บทความป่าชุมชน ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก
กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2543) “นโยบายสาธารณะ” แนวความคิดการวิเคราะห์และกระบวนการ
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สุพรชัย มั่งมีสิทธิ์ (2535) “การศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน ใน
โครงการเอกชน” กรณีศึกษาโครงการป่าชุมชนที่ริเริ่มโดยศูนย์พัฒนาหมู่บ้าน
ชนบท ผสมผสานอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการพัฒนบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สุวรรณณี คงทอง (2536) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่
อำเภอเสลียงจังหวัดตรัง” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สุรยุทธ หลิมตระกูล (2544) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้” ศึกษาเฉพาะกรณี ป่าชุมชนบ้านหัวสะพาน ตำบลหนองโรง
อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
- เสน่ห์ จุ้ยโต (2547) “ความหมายของนโยบายสาธารณะ” ในเอกสารการสอนชุดวิชา
นโยบายสาธารณะและการบริหารโครงการหน่วยที่ 1 หน้า 4-8 นนทบุรี
สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิทยาการจัดการ
- อำนวยการ คอวนิช (2528) “แนวทางการพัฒนากิจกรรมป่าชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน” ในวารสารปีที่ 7

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. นายพีระ ช่วยบำรุง ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 7 วุฒิการศึกษาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้) สถานที่ทำงาน สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 14 (ตาก)
2. นายกฤษฎา เต็มมณี ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 7 วุฒิการศึกษาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรป่าไม้) สถานที่ทำงาน สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 14 (ตาก)

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า จังหวัดตาก

แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน
บ้านหนองมะค่า หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน เป็นแบบสอบถามสำหรับการวิจัยเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ของนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการ แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ วิชาเอกรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

ชาย หญิง

2. อายุ

18 – 30 ปี 31 – 40 ปี 41 – 50 ปี
 51 - 60 ปี 61 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพของครอบครัว

หัวหน้าครอบครัว ผู้แทนหัวหน้าครอบครัว

4. ระดับการศึกษา

ไม่ได้ศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น

ต้น

มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อนุปริญญาตรี/ปวส. ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี อื่น ๆ

5. อาชีพ

เกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป
 ค้าขาย รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อื่น ๆ

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ไม่เกิน 3,000 บาท 3,001 – 5,000 บาท
 5,001 – 10,000 บาท 10,001 – 15,000 บาท
 มากกว่า 15,000 บาท

7. ท่านเคยดำรงตำแหน่ง ในสังคมหรือไม่

ไม่เคย
 เคย (โปรดระบุ)

- ( ) กำนัน / ผู้ใหญ่ / ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- ( ) สมาชิกกลุ่มป่าชุมชน
- ( ) นักการเมืองท้องถิ่น
- ( ) กรรมการหมู่บ้าน
- ( ) สมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน
- ( ) อื่นๆ

8. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งใดในสังคม

- ( ) กำนัน / ผู้ใหญ่ / ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- ( ) สมาชิกกลุ่มป่าชุมชน
- ( ) นักการเมืองท้องถิ่น
- ( ) กรรมการหมู่บ้าน
- ( ) สมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน
- ( ) อื่นๆ

9. ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนหรือไม่

- ไม่ได้รับ
- ได้รับจากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
  - ( ) เจ้าหน้าที่ของทางราชการ
  - ( ) ผู้นำท้องถิ่น
  - ( ) เพื่อนบ้าน / ญาติ
  - ( ) วิทยุ
  - ( ) โทรทัศน์
  - ( ) หนังสือพิมพ์/วารสาร
  - ( ) อื่น ๆ

10. ท่านมีความเข้าใจในข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนที่ได้รับอย่างไร

- ไม่เข้าใจเลย
- เข้าใจบ้าง
- เข้าใจดี

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านหนองมะค่า

หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก

กิจกรรม	ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน			
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
<p>การร่วมวางแผน</p> <p>1.ท่านได้ร่วมประชุมวางแผนการจัดการป่าชุมชน</p> <p>2.ท่านได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมวางแผนการจัดการป่าชุมชน</p> <p>3.ท่านได้ร่วมตัดสินใจในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน</p> <p>4.ท่านได้ร่วมจัดทำแผนการจัดการป่าชุมชน</p> <p>การร่วมดำเนินการ</p> <p>1.ท่านได้ร่วมเตรียมพื้นที่เพื่อจัดทำเป็นป่าชุมชน</p> <p>2.ท่านได้ร่วมปลูกป่าชุมชน</p> <p>3.ท่านได้ร่วมปลูกซ่อมป่าชุมชน</p> <p>4.ท่านได้ร่วมลาดตระเวนป้องกันรักษาป่าชุมชน</p> <p>การร่วมติดตามประเมินผล</p> <p>1.ท่านได้ร่วมประชุมประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมป่าชุมชน</p> <p>2.ท่านได้ร่วมเสนอแนะความคิดเห็นการประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมป่าชุมชน</p> <p>3.ท่านได้ร่วมออกไปดำเนินการตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติงานในกิจกรรมป่าชุมชน</p> <p>4.ท่านได้ร่วมแก้ไขปัญหา อุปสรรค ในกิจกรรมป่าชุมชน</p> <p>ผลประโยชน์ที่ได้รับ</p> <p>1.การใช้ไม้ในการก่อสร้างหรือซ่อมแซมบ้านเรือน</p> <p>2.การใช้ไม้ในรูปแบบไม้ฟืน</p> <p>3.การเก็บหาหน่อไม้</p> <p>4 การนำสัตว์เข้าไปเลี้ยง</p>				

ส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมจัดการประชุมชน บ้านหนองมะค่า

หมู่ 12 ตำบลโป่งแดง อำเภอเมือง จังหวัดตาก

ข้อความ	ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม ในการจัดการประชุมชน			
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด
1. การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการประชุมชน ที่ไม่เพียงพอ 2. ความไม่สะดวกในการเดินทางเข้าร่วมจัดการ ประชุมชน 3. อาชีพไม่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมการจัดการ ประชุมชน 4. ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมจัดการประชุมชนสูงกว่า ผลประโยชน์ที่ท่านได้รับ 5. มีข้อจำกัดด้านเวลาในการเข้าร่วมจัดการประชุมชน				

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

1. ด้านการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนที่ไม่เพียงพอ.....
.....
.....
.....
.....

2. ด้านผลประโยชน์.....
.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ก
การคิดสถิติวิเคราะห์

การคิดสถิติวิเคราะห์

1. ค่าเฉลี่ยคำนวณจากสูตร

$$\text{สูตร} \quad \bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

$\bar{X}$ = ค่าเฉลี่ย

X = ค่าการมีส่วนร่วม

N = กลุ่มตัวอย่าง

2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคำนวณจากสูตร

$$\text{SD.} = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{N - 1}}$$

เมื่อ SD. แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทนค่าคะแนนแต่ละตัว

$\bar{X}$ แทนค่าเฉลี่ย

$\sum$ แทน ผลรวม

N แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

ภาคผนวก ง

ตารางแสดงผลการพิจารณาระดับความสอดคล้องระหว่างข้อกำหนดที่ต้องการทราบ

ตารางแสดงผลการพิจารณาระดับความสอดคล้องระหว่างข้อกำหนดที่ต้องการทราบ

ประเด็นที่ต้องการ	ผู้เชี่ยวชาญ		คะแนนรวม	IOC= ☐ R/n	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2			
1. การร่วมวางแผน					
1) ร่วมประชุมวางแผนการจัดการป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
2) ร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมวางแผนการจัดการป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
3) ร่วมตัดสินใจในการวางแผนการจัดการป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
4) ร่วมจัดทำแผนการจัดการป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
2. การร่วมดำเนินการจัดการป่าชุมชน					
1) ร่วมเตรียมพื้นที่เพื่อจัดทำเป็นป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
2) ร่วมปลูกป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
3) ร่วมปลูกซ่อมป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
4) ร่วมลาดตระเวนป้องกันรักษาป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
3. ร่วมรับผลประโยชน์					
1) การใช้ไม้ในการก่อสร้างหรือซ่อมแซมบ้านเรือน	1	1	2	1	ใช้ได้
2) การใช้ไม้ในรูปไม้ฟืน	1	1	2	1	ใช้ได้
3) การเก็บหาของป่า (หน่อไม้, เห็ด, ผักหวาน)	1	1	2	1	ใช้ได้
4) การนำสัตว์เข้าไปเลี้ยง	1	1	2	1	ใช้ได้
4. ร่วมติดตามประเมินผล					
1) ร่วมประชุมประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
2) ร่วมเสนอแนะความคิดเห็นการประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
3) ร่วมออกไปดำเนินการตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติงานในกิจกรรมป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้
4) ร่วมแก้ไขปัญหา อุปสรรค ในกิจกรรมป่าชุมชน	1	1	2	1	ใช้ได้

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายสุนทร สุทชนะ
วัน เดือน ปีเกิด	7 ธันวาคม 2505
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
ประวัติการศึกษา	ปริญญาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์บัณฑิต(ส่งเสริมการป่าไม้) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ 2536
สถานที่ทำงาน	สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่14 (ตาก) อำเภอเมือง จังหวัดตาก
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ 6